

מבט על, גיליון 1392, 18 באוקטובר 2020

הזדמנויות חדשות לישראל במערכה על התודעה בלבנון

דודי סימן טוב, יורם שוייצר ואורנה מזרחי

המערכה על התודעה בין ישראל לחזבאללה מהווה נדבך חשוב בעימות בין שני הצדדים, ושניהם יכולים לטעון במסגרתה להישגים, גם אם מוגבלים. במוקד הפרק הנוכחי של מאבק זה עומדים מצד אחד, חשיפה נוספת של ראש ממשלת ישראל באו"ם את אחסנת אמצעי הלחימה של חזבאללה בקרב אוכלוסייה אזרחית בלב ביירות וניסיון הכחשה של הארגון, ומצד שני איומי נצראללה ב"נקמה" בישראל בעקבות הריגת אחד מפעיליו בסוריה. פתיחת המשא ומתן על סימון הגבול הימי בין ישראל ללבנון, על רקע קריסת המערכות הכלכלית, הפוליטית והבריאותית בלבנון, מייצרת הזדמנות לישראל להעביר מסרים חיוביים על אודות היתרונות הצפויים ללבנון ולתושביה אם יבחרו להמיר את המישור הלוחמני המוכתב בידי חזבאללה, המונע גם מאינטרסים זרים, למישור של הידברות מדינית וכלכלית, לפתרון מחלוקות טריטוריאליות בים וביבשה.

לאחרונה, ניכר פרק נוסף בממד הגלוי של המערכה על התודעה בין ישראל לחזבאללה, כאשר ראש הממשלה בנימין נתניהו חשף בנאום שנשא בעצרת האו"ם (29 בספטמבר) את הימצאות מחסני טילים של חזבאללה בקרב אוכלוסייה אזרחית בלבנון, אחד מהם בקרבת מתקנים של חברת גז בשכונת אל-ג'נאח, שבלב ביירות. עוד באותו ערב הכחיש נצראללה את הדברים, טען כי נתניהו משקר ואיגרן סיור באחד האתרים כדי להזים את ההאשמות בטענה כי מפעל הטיילים הוא למעשה בית מלאכה אזרחי. בהמשך הוכיח צה"ל, באמצעות צילומים מתוך הסיור במפעל, כי הציוד בבית המלאכה משמש לייצור טילים ואף זיהה את "מנהל המפעל" כחבר בחזבאללה. אירוע דומה של חשיפת אתרים בלב ביירות ארע לפני כשנתיים, גם הוא במסגרת נאום ראש הממשלה באו"ם וגם אז חזבאללה זימן עיתונאים כדי להזים את חשיפת נתניהו, אך ספג ביקורת על תגובתו המאוחרת ולכן הפעם ארגן עוד באותו הערב את האירוע התקשורתי שזכה לסיקור נרחב. לדעת גורמים מודיעיניים בישראל (רח"ט מחקר, 7 באוקטובר) האירוע הביך את חזבאללה והמחיש לארגון את העליונות המודיעינית של ישראל.

רגישותו של נצראללה לטענות המופנות נגד ארגונו על כי הוא מסכן את תושבי לבנון, משתמש בהם כ"מגן אנושי" ומהווה "פצצה מתקתקת" בשל אחסון חומרי נפץ בסביבה אזרחית בערים ובכפרים בלבנון, גבוהה במיוחד נוכח הביקורת הציבורית הנרחבת שמופנית כלפי הארגון בלבנון. הביקורת הועצמה לאחרונה בעקבות הפיצוץ הקטלני בנמל ביירות (4 באוגוסט), אשר גבה את חייהם של כ-200 בני אדם וגרם לפציעת אלפים ולהרס פיזי ולנזק כלכלי נרחבים. לכך נוסף פיצוץ אתר אחסנה של אמצעי לחימה בכפר קנא, ב-22 בספטמבר 2020, שחזבאללה מנע סיקור תקשורתי שלו. פיצוצים שאירעו לאחרונה (9 ו-10 באוקטובר) בביירות – כנראה על רקע תקלות בבלוני גז – חיזקו את תחושת החרדה הכללית מהפיכת ביירות ל"חבית אבק שריפה".

המערכה התודעתית של ישראל

המאבק התודעתי-מדיני הינו חלק ממערכה שמנהלת ישראל במטרה להחליש את חיזבאללה ולרסן את פעילותו נגדה. המערכה התודעתית שמנהלת ישראל מול חיזבאללה נועדה להשפיע הן על האוכלוסייה בלבנון להעצים את הלחץ על הארגון, הן על דעת הקהל הבינלאומית, על מדינות ערב וגם על הנהגת הארגון. במסגרת זו, ישראל פועלת לחשוף את פעילותו בחו"ל כארגון המבסס תשתית לטרור במדינות שונות ברחבי העולם; להעמיק את הדה-לגיטימציה שלו על ידי הרחבת מעגל הגורמים הבינלאומיים המגדירים אותו כארגון טרור; ולהרחיב את הסנקציות נגדו. מאמץ זה נושא פרי בשנים האחרונות: לאחרונה הצטרפה גרמניה לבריטניה, הולנד, ארצות הברית ולמדינות נוספות באמריקה הלטינית ובמפרץ הפרסי המגדירות את חיזבאללה ארגון טרור, והיא פועלת להשיג הסכמה של כלל האיחוד האירופי בעניין. בהקשר זה ניכרת מגמת שינוי אפילו בעמדת צרפת, שנמנעה בשל קשריה המסורתיים בלבנון מלהצטרף למגדירי חיזבאללה ארגון טרור. ב-27 בספטמבר תקף עמנואל מקרון, נשיא צרפת, את חיזבאללה על שהיה שותף להכשלת הרכבתה של ממשלה חדשה בלבנון, וציין כי הארגון אינו יכול להיות בו זמנית גם צבא וגם מפלגה פוליטית.

במקביל לפעולה במישור המדיני פועלת ישראל מול מגזרים שונים בציבור בלבנון, מול גורמים בזירה הבינלאומית ומול העולם הערבי, לחשיפת הסיכון שבפעילות חיזבאללה למדינת לבנון, בעיקר לתושבים החיים באזורים שבהם מסתיר הארגון את אמצעי הלחימה שברשותו. מאמץ תודעתי זה הינו חלק מאסטרטגיית המב"מ הישראלית בזירה הצפונית, והוא נועד להשפיע באמצעות העברת מסרים למקומות – במקרה זה לבנון – שבהם חופש הפעולה הצבאי של ישראל מוגבל. המאמץ העיקרי של ישראל הוא להצביע, מצד אחד, על עניין בלבנון יציבה וביחסים טובים עימה, ומצד שני להדגיש כי שילוב חיזבאללה במערכת הפוליטית הופך את מדינת לבנון לאחראית למעשיו וחושף אותה לפגיעה מצד ישראל.

למאמצי ההשפעה של ישראל מול האוכלוסייה הלבנונית הצלחה חלקית בלבד, ובעיקר היא מתקשה להשפיע על הציבור השיעי הנאמן לחיזבאללה, אך גם על חלקים אחרים באוכלוסייה הכללית, שנפגעו מפעולותיה הצבאיות של ישראל בלבנון ורואים בה אויב האחראי לסבלם.

המערכה התודעתית של חיזבאללה

חיזבאללה מקדיש מקום נרחב ללוחמה תודעתית מול ישראל, שיעדיה הם מקבלי ההחלטות, צה"ל והציבור כולו. נאומיו התכופים של נצראללה, הזוכים לכיסוי נרחב בתקשורת הישראלית, מהווים ערוץ מרכזי במערכה זו ונועדים לזרוע חרדה בציבור הישראלי. איומיו בחודשים האחרונים לנקום את הריגת פעיל שלו בסוריה, כחלק ממשוואת הרתעה מורחבת שהוא מנסה לבסס, מאלצים את צה"ל להימצא בכוננות ממושכת בגבול עם לבנון. במקביל, הארגון מקדם מאמץ תודעתי מול האוכלוסייה הלבנונית בכלל וגם מול אנשי הארגון עצמו ותומכיו, הרואים בו משקל נגד מרתיע מול ישראל. במסגרת זאת, נצראללה מדגיש את הנראטיב שלפיו הוא מוביל ההתנגדות ו"מגן לבנון" מפני האיום הישראלי, ובה בעת מנסה להסתיר את השפעתם של אינטרסים איראניים על מדיניותו.

הצורך של חיזבאללה בחיזוק התמיכה בו התחזק לאחרונה נוכח הביקורת הציבורית הגוברת על הארגון במסגרת המחאה בלבנון, שהגיעה לשיא בעקבות הפיצוץ בנמל ביירות. הביקורת כללה הפניית אצבע מאשימה ישירות נגד נצראללה (הופעת מיצגים של נצראללה על עמוד תליה). בתגובה, הארגון ותומכיו נוקטים יד קשה במטרה להשתיק את המבקרים: לאחרונה הושמעו איומים ברצח

של העיתונאית הלבנונית לונה ספואן, שביקרה את חזבאללה וטענה ש"לבנון נחטפה על ידי מיליציה חמושה".

אמנם חשיפת נתניהו את מפעל הטילים של חיזבאללה בביירות ותגובת חזבאללה לחשיפה זו לימדו כי במערכה על התודעה, ישראל היא היוזמת וחזבאללה מתגונן. אלא שבה בעת, האירוע לימד גם על יכולת תגובה ולמידה מהירה של הארגון, הגם שנראה שהמהירות לוותה שגיאות וכך נותרה ישראל עם יתרונות מודיעיניים שישמשו אותה גם בהמשך.

סיכום והמלצות לישראל

המאבק על התודעה בין ישראל לחזבאללה מהווה נדבך חשוב בעימות ביניהם, ושני הצדדים יכולים לטעון להישגים במסגרתו, גם אם מוגבלים. מבחינת ישראל, חשוב להמשיך במאמץ תודעה מתמיד ואינטנסיבי מול חזבאללה, בכלים גלויים וחשאיים, תוך התאמת המסרים לקהלי היעד השונים.

פתיחת המשא ומתן על סימון הגבול הימי והיבשתי בין ישראל ללבנון, בצד המצב הכלכלי, הפוליטי והבריאותי הקשה במדינה, במיוחד לאחר האסון בנמל ביירות, מייצרים לישראל הזדמנות להדגיש מול אזרחי לבנון את התועלות העשויות לצמוח מקידום משא ומתן עם ישראל, **שעשוי יהיה להקל על הנכונות לסיוע בינלאומי שישפר את תנאי החיים שלהם ולקדם את מדינתם** לשגשוג כלכלי ויציבות. זאת, כאלטרנטיבה לחיכוך הלוחמני שמוביל חזבאללה מול ישראל, אשר עלול להסלים ולגרום פגיעה אנושה נוספת בלבנון.

במקביל, על ישראל לנהל מערכה תודעתית ממוקדת שתבהיר ללבנונים, לחזבאללה, ולדעת הקהל הבינלאומית, כי פגיעה בחיילים ישראלים בנקמה על מות אנשי הארגון הפועלים בסוריה, תיענה במכה אחת אפיים ועלולה להסלים לתקרית רחבת היקף, שתוסיף חבורה על פצע לכלכלה הלבנונית הקורסת. מומלץ להדגיש במיוחד את האיפוק המכוון שנקטה ישראל מול ניסיונות פיגוע כושלים שביצע חזבאללה באחרונה בצפון ישראל. זאת, כדי ליצור לחץ פנימי ובינלאומי נגד הלגיטימיות, לכאורה, של "פיגועי נקמה", שעלולים לערער את היציבות בזירה.

על ישראל להדגיש במסריה כי הארגון הוא האשם העיקרי במניעת תמיכה בינלאומית בלבנון, שתסייע לה להיחלץ מהמשבר הקשה בתולדותיה, וזאת בעודו יוצר סיכון מתמיד לביטחון האזרחים בשל מיקום מחסני הנשק שלו בלב אזורי אוכלוסייה וכן בולם מהלכים להקמת ממשלה ולהנהגת רפורמות פוליטיות וכלכליות. עם זאת, יש להביא בחשבון כי העברת המסרים על ידי גורמים המזוהים עם ישראל מקשה, באופן טבעי, על קשב להם בקרב הקהל הלבנוני, גם בקרב הסולדים מחזבאללה.

בזירה הבינלאומית, על ישראל להתמיד במאמץ להדגיש את היות חזבאללה ארגון טרור בינלאומי, המהווה סיכון למדינות העולם ומערער יציבות אזורית - הן בשל האיום שהוא מייצר ללבנון עצמה והן בהיותו מכשול מול כל ניסיונות לקידום קדם פתרון אפשרי למשבר הכלכלי והפוליטי הנוכחי בלבנון. במיוחד נכון לכוון את מסרים ברוח זו לארצות הברית, לקהל האירופי ובעיקר לצרפת, שנראה שהיא חותרת לשחזר את השפעתה בלבנון.

למרות הקשיים האובייקטיביים במדידת הצלחתם של מאמצי תודעה, חשיבותה של המערכה התודעתית שמובילה ישראל בלבנון בכלל ומול חיזבאללה בפרט גוברת בעת הנוכחית, לנוכח קשיי

לבנון, העשויים להביא לאוזן קשבת יותר בציבור הלבנוני, הנאנק תחת עול המשבר, שחיזבאללה הוא בין האחראים המרכזיים לו, אם לא הבכיר שבהם.